

Nr 230.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående inrättande av allmän flottled från Färnäs fjärden i Dalälven till Bottniska viken; given Stockholms slott den 5 april 1935.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

Per Edvin Sköld.

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 5 april 1935.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena SANDLER, statsråden SCHLYTER, WIGFORSS, MÖLLER, LEVINSON, VENNERSTRÖM, LEO, ENGBERG, EKMAN, SKÖLD.

Chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet Sköld, anför efter gemensam beredning med chefen för socialdepartementet:

I skrivelse den 26 september 1934 har domänstyrelsen hemställt, att medel måtte anvisas för inrättande av allmän flottled från Färnäs fjärden i Dalälven till Västlandsfjärden av Bottniska viken.

I ärendet hava yttranden avgivits den 2 februari 1935 av länsstyrelsen i Kopparbergs län, den 15 februari 1935 av statens arbetslöshetskommis-

sion, den 20 mars 1935 av riksräkenskapsverket och den 22 mars 1935 av statskontoret. Vidare har den 7 februari 1935 ingivits en vid opinionsmöte i Falun den 5 januari 1935 antagen resolution angående byggande av nämnda flottled varjämte i ärendet avgivits en skrivelse den 11 mars 1935 av Johan Olsson i Vansbro med flera såsom ombud för till svenska sågverksindustriarbetareförbundet anslutna arbetare.

Jag torde nu få underställa detta ärende Kungl. Maj:ts prövning.

Domänstyrelsen har i sin förut berörda skrivelse anfört i huvudsak följande.

Styrelsen, som tidigare haft sin uppmärksamhet riktad på svårigheterna att till fullt tillfredsställande pris finna avsättning för virket från kronans skogar belägna efter Dalälvens lopp från Siljan till havet, hade den 5 november 1928 hos länsstyrelsen i Uppsala län hemställt om förordnande för civilingenjören Nils Ribbing att med biträde av gode män förrätta syn för inrättande av allmän flottled i den del av Dalälven nedanför Färnäs, där sådan led icke finnes. Sedan syneförrättning angående företaget påbörjats, hade det visat sig, att detta skulle få en vida större omfattning än vad styrelsen tidigare beräknat. I första hand hade utredningskostnaderna kommit att därav beröras. Styrelsen hade i anledning härav anhållit, att för täckande av dessa kostnader, utöver de kostnader, som jämlikt kungörelsen den 7 september 1920 angående gottgörelse till de i vattenlagen omförmälda synemän och ombud vid syneförrättning rörande allmänna flottleder skulle till dessa förrättningsmän utgå, få disponera tillsammans 25,000 kronor av de till driftkostnader för statens domäner anvisade medel. Genom särskilda Kungl. Maj:ts brev av den 14 februari 1930 och den 31 mars 1932 hade denna framställning bifallits.

Efter åtskilliga års undersökningar och handläggning vid Österbygdens vattendomstol hade vattendomstolen den 7 juli 1934 meddelat utslag i målet. Utslaget innehöle i huvudsak följande. Domänstyrelsen hade berättigats att i enlighet med förebragta ritningar och kostnadsberäkningar inrätta allmän flottled från Klingforsen i Dalälven till Rörbackaviken samt genom kanaler därifrån över land till Västlandsfjärden. Kostnaderna för företagets genomförande hade tillsvidare bestämts till 1,700,000 kronor. Arbetena skulle vara utförda inom en tid av fem år från utslagets datum. Anläggaren hade berättigats att, oavsett att utslaget ej tagit åt sig laga kraft, genast igångsätta arbetena.

Som av det anförda framginge vore det betydande arbeten, som skulle utföras. Statsskogarnas intresse vore visserligen framträdande, men det allmänna intresset finge anses vida större. Sålunda komme i runt tal % av den beräknade virkestillsläppningen att förskriva sig från enskildas skogar, medan allenast $\frac{1}{6}$ vore att påräkna från de kronan tillhöriga skogarna. Det vore under sådant förhållande knappast riktigt, att domänstyrelsen engagerades alltför djupt i företaget, utan syntes riktigare att detsamma bleve föremål för statligt ingripande. Styrelsen hade sökt inhämta upplysning huruvida något intresse för arbetets utförande skulle finnas hos statens arbetslöshetskommission. Styrelsen hade fått den uppfattningen, att kommissionen icke ställde sig avvisande mot att utföra anläggningen med domänstyrelsen såsom arbetsgivare. I anledning härav hade styrelsen undersökt, huru stor del av anläggningskostnaden, som un-

der sådana förutsättningar skulle falla på arbetsgivaren, och därvid, utgående från tidigare eriaheter av samarbete med statens arbetslöshetskommission, iunnit, att av förut angivna beloppet, 1,700,000 kronor, omkring 810,000 kronor skulle utgöra arbetsgivarens andel. I sistnämnda belopp inginge emellertid en av vattendomstolen icke beräknad kostnad för ersättande av vissa trärännor med dylika av rostbeständig plåt. Styrelsen vore av den uppfattningen, att företaget skulle lämpa sig synnerligen väl såsom statligt reservarbete. Genom att detsamma utlördes såsom statligt reservarbete vunnes den förmånen, att för flottleden icke återstode något byggnadskapital att amortera. Detta skulle i hög grad underlätta, att trafiken efter leden komme i gång och att spekulationen å skogsprodukterna från i ärendet förut berörda skogar ökades. Styrelsen linge därtör på det livligaste tillstyrka, att samtliga kostnader för företagens genomförande måtte anvisas av särskilda statsmedel.

På grund av det anförda hemställer domänstyrelsen, att till styrelsens förfogande måtte ställas ett belopp av 810,000 kronor att användas för ifrågavarande flottledsanläggning.

Styrelsen ifrågasätter emellertid även, att statens arbetslöshetskommission, i likhet med vad fallet varit med den s. k. Sotenkanalen i Bohuslän, erhöle i uppdrag att helt utföra arbetet utan domänstyrelsen som arbetsgivare. För sådant fall skulle å domänstyrelsen stanna kostnaderna för dels marklösen och fiskeersättningar, 43,262 kronor 66 öre, och dels syn och utredning jämte utgifterna i vattendomstolen, 32,070 kronor 13 öre, eller tillsammans 75,332 kronor 79 öre. Skulle företaget utföras på detta sätt, hemställer styrelsen, att sistnämnda belopp måtte anvisas av statsmedel.

Innan jag närmare ingår på vad i yttrandena anförts, torde jag få lämna en *redogörelse för vad vid syneförrättningen och vattendomstolen förekommit* i den mån det i detta sammanhang är av betydelse. Av i ärendet ingivna handlingar framgår följande.

Allmän flottled i Dalälven sträcker sig ned till Färnäs, beläget vid Färnäs-fjärden inom Älvkarleby socken, Uppsala län, omkring 15 kilometer uppströms älvens utflöde i Bottniska viken.

Från den allmänna flottleden finnas två enskilda över land framdragna flottleder för framförande av virke ut till kusten, nämligen en tillhörig Korsnäs sågverks aktiebolag, vilken framgår från Rämsön omkring 30 kilometer uppströms älvmyningen till bolagets anläggningar vid Karlskär öster om Gävle, samt en tillhörig Stora Kopparbergs Bergslags aktiebolag, vilken utgår från Färnäs-fjärden till detta bolags anläggningar vid Skutskär något väster om älvens mynning.

I synemännens utlåtande framhålles, bland annat:

Av samtliga de norrländska större vattendragen, som utfölle i Bottniska viken, vore Dalälven det enda, i vilket allmän flottled ej blivit inrättad till havet. Orsaken därtill torde huvudsakligen vara att söka i förhållandena i älvens nedersta del samt i havet utanför dess mynning. Utanför utloppet låge nämligen havet öppet. Det måste därför betrak-

tas sasom omöjligt att för rimliga kostnader där inrätta ett virkesmagasin av sådan stabilitet, att det kunde motstå havets påfrestningar vid hård östlig vind och dessutom erbjuda virket tillräcklig trygghet för att kunna kvarhållas inom dess bommar. Man hade försökt att frigöra sig från de svårigheter, som låge däri, genom att tänka sig att uppsamla virket i magasin i älven nedom Älvkarleby kraftverk och där sammanlägga det i havsflottar. Där finnes några långa älvsträckor, där vattenhastigheten vid normal och lägre vattenmängd vore så ringa, att virke skulle kunna magasineras. Men man hade därav föga nytta, då hopläggning av flottgods i havsgående flottar icke utan allt för stora svårigheter kunde förliggå i även svagt rinnande vatten. Därtill komme att havsflottar svårigen kunde bogseras ner genom den strax ovan mynningen belägna, tidvis starka strömmen. Förslaget att magasinera virke i denna del av älven och att där bygga havsflottar för vidarebefordran ut till havs stötte sålunda på allt för stora svårigheter. De försök, som gjorts, hade övergivits. Med de svårigheter och risker, som naturförhållandena sålunda uppenbarligen lade i vägen, vore det icke att förvåna sig över att allmän flottled icke blivit inrättad till havet, utan att de industrier, som velat vid kusten förädla virke från skogar kring Dalälven, funnit fördelaktigare att från lämpliga platser vid älven bygga kanaler över land till tryggade platser vid kusten och där anlägga sina förädlingsverk. På detta sätt hade kanalerna till Skutskär och Gävlebukten uppkommit.

Synemännen, som därefter uttalat sig angående olika av dem undersökta sträckningar för upptagande av led till Västlandsfjärden, hava funnit mest ändamålsenligt att framdraga leden från en vid Färnäs-fjärden befintlig vik, kallad Rörbackaviken, i östlig riktning över Marma skjutfält och vidare över Tämñarån till Västlandsfjärden, där leden skulle utmynna invid Snöskär omkring 700 meter sydost om Snatrabodarna. Rörande ledens framdragande i denna sträckning hava synemännen åberopat ett vid förrättningen upprättat, medelst kartor och ritningar åskådliggjort förslag, varav framgår, bland annat, att leden från älven till Västlandsfjärden, omfattande en längd av något över 14 kilometer, skulle inrättas sasom ränna utom å två sträckor, inom vilka leden skulle anordnas såsom öppen kanal, den ena inom Sandby by med en längd av 2,8 kilometer från mätningspunkten 7,050 meter till punkten 9,890 meter och den andra inom Snatra by med en längd av 0,5 kilometer, att rännan genom Marma skjutfält skulle framdragas i öppet schakt samt att över Tämñarån för flottningsrännan skulle läggas en bro i ett spann om 28 meter.

I sitt utlåtande hava synemännen vidare anført, bland annat: I sin ansökan angående syn för undersökning av ifrågavarande flottled uppgåve domänstyrelsen orsaken till ansökningen vara en önskan att råda bot för det uppgivna missförhållandet, att kronan på grund av bristande konkurrens ej kunde erhålla ett tillfredsställande pris på virket från kronans skogar inom Dalälvens flodområde. Genom öppnandet av en allmän flottled från Dalälven till havet skulle konkurrensen om virket inom området stimuleras för såväl kronans som enskildas skogar. Vid de sammanträden, som hållits under förrättningen, hade instämmanden i ansökningen kommit från en mängd kommuner, skogsägareföreningar och enskilda. Överjägmästaren And. Holmgren, vilken såsom förordnat allmänt ombud deltagit i förrättningen, hade även införskaffat uttalanden från praktiskt taget alla kommuner, som voro så be-

lägna, att virket från inom dem belägna skogar kunde utdrivas eller utflottas till Dalälven. Även dessa uttalanden syntes bekräfta riktigheten av domänstyrelsens uppfattning om betydelsen och behovet av inrättandet av den ifrågavarande allmänna flottleden.

Från åtskilliga håll hade erinringar framförts mot företaget. Erinringarna riktade sig såväl emot det påstådda behovet av leden, som ock mot de intrång av olika slag, den kunde komma att vålla. Från några håll hade inkommit uttalanden, som motsade påståendena om att virkespriserna inom Dalälvens flodområde vore särskilt låga. Så hade Korsnäs sågverks aktiebolag ifrågasatt riktigheten av talet om de låga priserna, åtminstone vad anginge övre Dalarna. Stora Kopparbergs Bergslags aktiebolag hade verkställt en jämförelse mellan virkespriserna vid Sandslån i Angermanälven, Torsång och Färnäs i Dalälven samt i Klarälven, Väneren, Fryken och Glafs fjorden samt härav ansett det vara bevisat, att virket i Dalälven icke underbetalades. De nu nämnda erinringarna hade icke åtföljts av direkta avstyrkanden. Sågverksindustrien vid Siljan inuti Dalarna hade yppat farhågor för att företaget skulle först medföra högre pris å timmer, varigenom sågverken, som redan nu arbetade under synnerligen tryckta förhållanden, skulle tillfogas obotlig skada. Om sågverken på grund därav skulle nödgas nedlägga sin verksamhet, vore det dock att förutse, att den därigenom minskade konkurrensen om timret i övre Dalarna skulle medföra en stark sänkning av priset på timret därstädes. Vinsten av kanalens inrättande skulle sålunda bliva ingen, varemot skada genom sågverkens nedläggande uppenbarligen skulle uppstå. — Icke heller denna skrivelse innehölle emellertid något avslagsyrkande. I en senare skrivelse hade Holmgren verkställt en utförlig redogörelse för de priser, kronan och enskilda erhållit vid försäljning av skogsprodukter inom Dalälvens flodområde.

Holmgrens utredning, jämförd med de förut omnämnda uttalandena från kommuner och enskilda, syntes visa, att prisbildningen å skogsprodukter inom Dalälvens flodområde, särskilt den del därav, som låge nedom Torsångs skiljeställe, icke undgått inflytande därav att avsättningen av skogsprodukter i huvudsak vore begränsad till endast två företag. Synemännen ansåge detta förhållande utgöra ett starkt skäl för att tillstånd skulle lämnas att inrätta den ifrågavarande flottleden. Beträffande de farhågor, som uttalats från sågverksindustrien vid Siljan, vore det svårt att bedöma deras berättigande. Men då de allmänna flottledernas uppgift vore att tjäna icke endast industrien, utan i samma mån även skogsbruket, kunde ej berättigade krav från det senare åsidosättas på grund av invändningar från den förra. Synemännen funne därför icke skäl föreligga att på grund av den nämnda industriens invändningar förvägra tillstånd till företaget.

Synemännen hava undersökt, huruvida ej någon av de enskilda flottningskanalerna från Dalälven till havet kunde apteras till allmän flottled. Dessa flottningskanalers ägare vore berättigade att under flottningstid från älven avleda, Korsnäs sågverks aktiebolag 2,95 kubikmeter i sekunden och Stora Kopparbergs Bergslags aktiebolag 3 kubikmeter i sekunden. Den ökning i flottgodsmängd, som inrättande av allmän flottled skulle medföra, beräknades till 300,000 kubikmeter fast mått om året. Så stort tillskott kunde emellertid ingendera leden tåla. Ännu större olägenhet skulle dock vållas genom de begränsade magasinsutrymmena vid deras utflöde i havet; och några lämpliga platser vid kusten, dit virke genom särskild ledning från någondera leden kunde föras, finnes

ej heller. På grund därav ansåge synemännen det icke vara möjligt att inrätta flottled för allmän trafik i någon av de enskilda lederna.

Rörande frågan, huruvida den föreslagna leden borde komma till stånd, hava synemännen därefter i sitt utlåtande anfördt: Beträffande den virkesmängd, som kunde påräknas bliva flottad i kanalen, hade utredning verkställt av Holmgren. Synemännen hade på grundval av denna utredning ansett sig kunna räkna med en virkesmängd av 300,000 kubikmeter fast mått per år. Denna virkesmängd vore av den storleken, att den medgäve ett rationellt utnyttjande och en tillfredsställande amortering av kanalen och de till densamma hörande övriga anordningarna. Av Holmgrens uttalanden, liksom även av uttalanden under sammanträdena av domänstyrelsens ombud, av länsjägmästaren i Kopparbergs län Wilhelm Dybeck samt av närvarande skogsägare och representanter för kommuner och skogsägareföreningar hade bestyrkts, att företagets genomförande vore av nöden för erhållande av tillfredsställande pris å skogsprodukter, varpå skogsvården inom vattensystemet i hög grad vore beroende. Dess genomförande måste därför anses bliva till såväl väsentligt gagn för de därav berörda orterna som ock nytta för det allmänna. Av det sagda framginge således, att flottleden kunde anläggas utan att olägenheter av det slag, som i detta sammanhang kunde betraktas såsom väsentliga, uppstode för andra. Att företaget även kunde genomföras utan oskäligen kostnad, framginge av de verkställda kostnadsberäkningarna.

Flottleden borde ingå i Nedre Dalälvens allmänna flottled. Den skulle indelas i två flottledsdistrikt, omfattande: det övre grovskiljet och det nedre flottleden till finskiljet samt detta till kanalen, kanalen samt magasinet och området i övrigt i Västlandsfjärden.

Synemännen hava slutligen anfördt: Amorteringstiden för de å flottleden nedlagda kostnaderna borde bestämmas till 15 år. Med ett anläggningsskapital för övre flottledsdistriktet av 20,000 kronor och för nedre flottledsdistriktet av 1,330,000 kronor jämte 40,000 kronor i ersättningar för mark med mera samt med en flottgodsmängd av respektive 2,000,000 och 1,000,000 reducerade enheter erhöles följande flottledsavgälder: övre distriktet 0.103 öre per reducerad enhet; nedre distriktet 14.11 öre per reducerad enhet. Fastställandet av amorteringsavgälderna torde dock ske först efter besiktning enligt 13 kapitlet 1 § vattenlagen.

Synemännens utlåtande har underställt Österbygdens vattendomstols prövning, varjämte besvär över detsamma anförts av dels vattenfallsstyrelsen, dels Stora Kopparbergs Bergslags aktiebolag, dels arméförvaltningen, dels ock åtskilliga enskilda personer.

Vattendomstolen har i sitt utslag den 7 juli 1934 lika med synemännen funnit en utsträckning av allmänna flottleden i Dalälven ut till havet vara av behovet påkallad och komma att medföra gagn för de längs vattendraget belägna orterna och för det allmänna. Vidare har vattendomstolen i likhet med synemännen ansett, att utsträckningen av flottleden lämpligen icke borde ske i själva vattendraget ut till dess mynning eller genom att för ändamålet toges i anspråk någon av de befintliga enskilda flottlederna utan att för företagets genomförande vore mest ändamålsenligt att upptaga en ny vattenled från älven österut till Västlandsfjärden.

Beträffande sträckningen av den nya leden har vattendomstolen funnit densamma böra i huvudsak hava den av synemännen angivna. Vattendomstolen har emellertid såtillvida varit av annan mening än synemännen, att vattendomstolen bestämt, att flottleden skulle framgå i en tunnel genom Marma skjutfält. Vattendomstolen har vidare i sitt utslag lämnat närmare bestämmelser angående flottledens anläggande m. m. Utförandet av anläggningarna och föreskrivna åtgärder har av vattendomstolen överlämnats till domänstyrelsen. Beträffande anläggningskostnaden förordnade vattendomstolen, att denna tillsvidare skulle anses uppgå till 1,700,000 kronor, men att med beloppets slutliga fastställande skulle anstå, tills besiktning enligt 13 kapitlet 1 och 2 §§ vattenslagen ägt rum.

Över vattendomstolens utslag hava anförts besvär av vattenfallsstyrelsen, Korsnäs sågverks aktiebolag, Stora Kopparbergs Bergslags aktiebolag samt Nedre Dalelvens flottningsförening.

Vattenöverdomstolen har i utslag den 15 mars 1935 med endast en mindre jämkning fastställt vattendomstolens utslag.

Ur de avgivna *yttrandena* må här återgivas följande.

Statens arbetslöshetskommission har funnit arbetet med den ifrågasatta flottleden i huvudsak vara av den beskaffenhet, att det lämpade sig till utförande såsom statligt reservarbete. Vad anginge vissa i företaget ingående tunnelarbeten vid Marma skjutfält framhölle kommissionen, att icke förrän efter närmare granskning av de konstruktioner, som voro avsedda att användas, kunde bedömas, huruvida dessa arbeten vore lämpliga som reservarbeten. Företaget borde helt komma till utförande på det av domänstyrelsen först föreslagna sättet, nämligen för styrelsens räkning med bidrag från denna. Bidraget borde utgå enligt samma grunder som gällde för de statliga reservarbeten, som för närvarande vore under utförande för styrelsens räkning. Med hänsyn till att flottleden icke framginge över domänstyrelsen tillhörig mark, torde kommissionen emellertid i förevarande fall kunna åtaga sig att helt bestrida kostnaderna för arbetsledning och anordnande av erforderliga förläggningar. Kostnaderna för upprättande av kostnadsberäkningar och arbetsritningar ävensom kostnaderna för marklösen och fiskeersättningar m. m. borde bestridas av andra än under kommissionens förvaltning ställda medel. — Därrest Kungl. Maj:t skulle finna förslaget lämpligen böra utföras på sätt domänstyrelsen alternativt ifrågasatt, hade kommissionen intet att erinra häremot. I sådan händelse syntes likväl kommissionen böra erhålla ersättning med belopp, som svarade mot domänstyrelsens bidrag enligt det förstberörda alternativet.

Länsstyrelsen i Kopparbergs län, som förordat flottledens anläggande, har i sitt yttrande — med anledning av att i den allmänna diskussionen angående densamma anförts, att den skulle verka förödande på den trä-

varuindustri, som vuxit upp i länet — lämnat en framställning av denna industris uppkomst och utveckling samt betydelse i ekonomiskt och socialt avseende för länet.

Länsstyrelsen har i detta hänseende anfört i huvudsak följande.

Inom Dalälvens flodområde förefunnes en betydande träförädlingsindustri, avseende såväl försågning som framställning av pappersmassa. Den övervägande delen av sågverksrörelsen vore förlagd till Öster- och Västerdalarna. Denna industri hade inga gamla anor. Först i början av 1890-talet i samband med anläggande av Mora-Vänerns järnväg hade de första för export avsedda sågverken byggts. Genom uppkomsten av en sågverksindustri i övre Dalarna hade konkurrensen om timret ökat, varav följt stegrade inkomster av skogsbruket och ökade tillfällena till arbetsförtjänst för befolkningen. Under de första 15—20 åren hade tillverkats och exporterats praktiskt taget endast sågad vara. För omkring 30 år sedan hade inlandsverken börjat anlägga hyvlerier och söka sig även andra marknader än dem med utfrakt över Kristinehamn—Göteborg. För närvarande vidareförädlade i stort sett samtliga sågverk i Öster- och Västerdalarna huvudparten av sin försågning.

Som en följd av efterkrigstidens svårigheter i olika avseenden hade Dalarnas sågverksindustri kommit i ett kritiskt läge och ett flertal företag måst nedläggas. Efter konjunkturförbättringen hade för åren 1927—1931 den genomsnittliga årsproduktionen vid länets ramsågar inom flodområdet uppgått till omkring 470,000 kubikmeter sågad vara. Medtoges endast de sågverk, som varit i drift under 1934, hade vid dessa verk den genomsnittliga produktionen under åren 1927—1931 uppgått till 381,900 kubikmeter. Härefter hade inträtt en ny kris, varvid produktionen nedgått till omkring 310,000 kubikmeter för 1932 och till cirka 240,000 kubikmeter för 1933. Efter den ljusning å trävarumarknaden, som sedermera inträtt, hade emellertid ställningen förbättrats och produktionen väsentligen ökat, ehuru icke upp till verkens fulla kapacitet.

Förutom de förutvarande fasta sågverken hade under de senaste åren hastigt uppstått ett större antal cirkelsågar för produktion av virke till avsalu. Särskilt vore detta förhållandet inom norra Dalarna. Om detta vore en tillfällig företeelse, beroende på inlands sågverkens förut omnämnda driftsinskränkningar under åren 1932—1933 och därav föranledd ökad tillgång på timmer i marknaden, eller om cirkelsågningen komme att bli en stadigvarande företeelse av måhända än större omfattning, vore icke möjligt att förutse.

Under 1934 hade de fasta inlands sågverken producerat 342,440 kubikmeter sågad vara och cirkelsågarna 37,090 kubikmeter eller sammanlagt 379,530 kubikmeter, vilket motsvarade omkring 80,000 standards sågad vara.

Under antagande av i övrigt oförändrade förhållanden skulle produktionen från och med 1935 komma att stiga, då Bro Ångsåg i Vansbro, som under 1934 drivits i obetydlig omfattning, samt Siljanssågen i Mora och Lerdalssågen i Rättvik, vilka under 1934 ej varit i gång, komme att återupptaga driften. Fortsatte de igångvarande verken och cirkelsågarna i samma omfattning som under 1934 och nådde de tre särskilt omnämnda företagen upp till sin genomsnittliga tillverkning under tiden 1927—1931, skulle årsförsågningen komma att uppgå till omkring 454,000 kubikmeter. Härtill och för de till sågverksrörelsen knutna hyvlerierna samt låd- och

snickerifabrikerna skulle krävas en arbetsstyrka på omkring 3,000 man under mer eller mindre kontinuerlig drift.

Vid goda avsättningsmöjligheter torde ifrågavarande verk komma att producera cirka 100,000 standards (motsvarande cirka 470,000 kubikmeter) sågad vara.

Man funne sålunda, att trävaruindustrien ur folkförsörjningssynpunkt vore av väsentlig betydelse för ifrågavarande område av länet. Denna betydelse ökade med förefintligheten av en med sågverksrörelsen parallellt ordnad hyvleri-, låd- och snickeriindustri. Så t. ex. hade ett av dessa inlandssågverk, som under 1934 producerade 31,400 kubikmeter sågad vara, samma år utbetalat 509,000 kronor i arbetslöner, varvid 225,000 kronor fallit på den egentliga sågverksrörelsen och 254,000 kronor på ugnskolning, lådfabrikation och tillverkning av standardhus.

Enligt förenämnda redogörelse torde inlandssågverkens produktion för närvarande böra beräknas till omkring 90,000 standards. Härtill åtginge cirka 720,000 kubikmeter rundvirke verklig massa utan bark. Huvudparten av denna väldiga timmerkvantitet inköptes till priser, som enligt verkställda utredningar visat sig ligga väsentligt högre än de priser, till vilka kustindustrierna inköpte sin råvara. Dessa senare verk hade dessutom förmånen av att kunna fylla sina råvarubehov till väsentlig del från egna skogar. Av den lämnade redogörelsen för inlandssågverken framginge, att det måste vara av vital betydelse för länet, att denna näringsgren ej undergrävdes.

Förutom de sågverk, för vilka förut redogjorts, finnes inom Kopparbergsdelen av flodområdet även 4 pappersmassfabriker, nämligen i Kvarnsveden, Grycksbo, Turbo vid Hedemora samt Fors. Massafabrikerna i Kvarnsveden och Grycksbo vore jämväl förbundna med pappersbruk. Dessa verk torde sammanlagt normalt förbruka cirka 660,000 kubikmeter massaved, räknat i löst mått, motsvarande cirka 475,000 kubikmeter, verklig massa utan bark.

Tillsammans torde sålunda träförädlingsindustrierna inom flodområdets Kopparbergsgdel årligen konsumera omkring 1,200,000 kubikmeter gagnvirke, verklig massa utan bark.

Enligt av professorn T. Jonson verkställda utredningar skulle inom flodområdets Kopparbergsgdel en virkeskvantitet å cirka 1,900,000 kubikmeter från 4" i topp verklig massa utan bark årligen vid god skogsvård kunna ställas till träindustriernas förfogande. Härav förbrukades sålunda för närvarande mer än 60 procent av inom flodområdets Kopparbergsgdel belägna industrier.

Länsstyrelsen har beträffande lämpligheten av flottledens anläggande och dess finansiering anfört bland annat:

Länsstyrelsen vore övertygad, att ett framdragande av flottleden i Dalälven till havet vore av behovet påkallad, dels för att därigenom borttoges det osunda drag, som präglat konkurrensen om virket genom de stora skogsbolagens monopolställning beträffande virket, som tillfördes den allmänna flottleden i Dalälven nedanför Torsång, dels ock därför att en ökning av rotvärdet torde kunna påräknas för skogsägarna genom den större konkurrensen om virket. Det ökade rotvärdet måste emellertid betalas av någon och det vore att räkna med, att stegringen i produktionskostnaderna komme att kännbarast drabba inlandsindustrien. Denna industri arbetade med betydande svårigheter i förhållande till kustindustrien och

vore således långt känsligare för en prisstegring på råmateriet än denna. Länsstyrelsen ville därför framhålla, att det icke vore riktigt, att den genom flottleden stegrade konkurrensen om virket genom särskilda favörer till skogsägarna stimulerades därhän, att de förutsättningar, varpå den för länet i ekonomiskt och socialt avseende så betydelsefulla inlandsindustrien uppbyggts, förtrycktes och inlandsindustrien därigenom gjordes till ett byte för en övermäktigt konkurrens.

Vattendomstolens utslag vore i det väsentliga baserat på vissa utredningar om virkespriser, skogstillgångar och beräknad virkestillsläppning m. m. Därest dessa utredningar och beräkningar vore tillförlitliga, skulle företaget i rent skogligt hänseende vara väl motiverat och ekonomiskt bärigt. Då emellertid domänstyrelsen icke dess mindre ansett sig böra göra framställning om att kostnaderna för företagets utförande måtte anvisas av särskilda statsmedel, kunde det antagas, att domänstyrelsen ändock hyste betänkligheter angående den ekonomiska sidan av saken.

Enligt länsstyrelsens åsikt vore det allmännas medverkan uti detta fall skäligen med hänsyn till att dels den virkestillgång, som skulle uppbära kostnaderna, vore i hög grad inskränkt genom de båda stora bolagens enskilda flottleder till havet, dels kostnaden för flottleden bleve oproportionerligt stor till följd av kanalgrävning. Den merkostnad, som sålunda uppkomme i förhållande till kostnaderna för en flottled till havet under normala förhållanden, borde det allmänna taga på sig. Till vilket belopp denna del skulle beräknas vore svårt att närmare angiva, men om anläggningen utfördes av statens arbetslöshetskommission med domänstyrelsen som arbetsgivare och arbetsgivaren behövde betala endast 50 procent av kostnaden till arbetslöshetskommissionen och således endast halva anläggningskostnaden skulle amorteras av de flottande, ansåge länsstyrelsen ett skäligt avvägande hava skett mellan inlandsindustrien, kustindustrien och skogsägarnas intressen. Länsstyrelsen förordade sålunda, att flottledsbyggnadens finansiering skedde på så sätt, att halva anläggningskostnaden betalades av medel anvisade till arbetslöshetens bekämpande samt att andra hälften betalades genom att staten tillhandahölle domänstyrelsen erforderligt belopp som lån. Detta skulle återbetalas genom flottledsavgifter å det virke, som framflottades. För att nedbringa den årliga amorteringskostnaden syntes amorteringstiden utan olägenhet kunna bestämmas till 20 år.

Statskontoret har anfört:

Statskontoret hade icke kunnat undgå finna, att — därest, såsom domänstyrelsen alternativt hemställt, samtliga kostnader för nu ifrågavarande företags utförande skulle bestridas av statsmedel — vissa intressen skulle bliva alltför mycket gynnade på andras bekostnad. I likhet med länsstyrelsen i Kopparbergs län ansåge statskontoret, att det funnes fog för att statsverket påtog sig en del av kostnaderna. Det torde vara lämpligt, att företaget utfördes av statens arbetslöshetskommission såsom statligt reservarbete med domänstyrelsen såsom arbetsgivare, samt att styrelsen därvid av den uppskattade totala anläggningskostnaden, 1,700,000 kronor, finge svara för 810,000 kronor, häri inbegripet det till 75,332 kronor 79 öre beräknade belopp, som avsåge kostnader för marklösen och fiskeersättningar, syn och utredning m. m.

Vidkommande det slutliga gäldandet av de belopp, som ej komme att utgå av anslag till arbetslöshetens bekämpande, erinrade statskontoret, att kronans kostnader för nybyggnad och underhåll av flottleder intill ut-

gången av år 1919 bestritts av särskilda för ändamålet å riksstaten anvisade reservationsanslag, men att Kungl. Maj:t, efter riksdagens hörande, den 19 juni 1919 förordnat, att från och med år 1920 dylika kostnader skulle bestridas av domämfondens medel. Dessa utgifter utgjorde förskott, vilka efter hand skulle täckas av de avgifter (amorteringsavgifter), som påfördes de flottande (jfr statsverkspropositionen 1919, IX. H. T. sid. 276 och propositionen nr 62/1919 sid. 36—58).

I anslutning härtill ansåge statskontoret, att domänstyrelsen borde förskjuta nämnda belopp å 810,000 kronor för att senare återbekomma det i form av amorteringsavgifter för i den tillärnade flottleden framfört flottgods. Styrelsen hade tidigare i betydande omfattning förskotterat medel av domämfonden för flottleder och domämfondens fordringar för sådant ändamål hade sålunda vid 1925 års utgång uppgått till nära 3,000,000 kronor men vid utgången av år 1934 utgjort endast omkring 18,500 kronor. Statskontoret antog, att det ej skulle vålla domänstyrelsen svårighet att med anlitande av till domänverkets förfogande ställt rörelsekapital bestrida nu ifrågavarande förskott.

Riksräkenskapsverket har uttalat bland annat:

Från och med 1920 hade kronans kostnader för nybyggen och underhåll av flottleder bestritts dels av inflytande amorteringsavgifter, avseende tidigare utförda flottledsbyggnader, dels av domänverkets rörelsemedel. Domänverkets hithörande fordringar jämte uppdebiterade räntor hade från och med 1921 i domänverkets räkenskaper redovisats å en specialfond, benämnd flottledsfonden. Riksräkenskapsverket funne det nu tillämpliga förfaringssättet, att domänverket vid anläggande av flottled förskotterade kostnaderna därför av domänverkets likvida kapitaltillgångar, vara väl förenligt med de genom 1911 års budgetreform fastställda grunderna för medelanvisning och medeldisposition vid de affärsdrivande verken. Enligt riksräkenskapsverkets uppfattning föreläge följaktligen ur budgetteknisk synpunkt intet hinder att för finansiering av de för ifrågavarande flottledsbyggnad avsedda förskotten antingen till domänverket anvisa särskilt kapitalökningsanslag å riksstaten eller disponera hos domänverket redan inestående likvida medel. Valet mellan dessa två sätt för företagets finansiering borde avgöras med hänsyn till domänverkets tillgång till och behov av rörelsemedel. Under förutsättning att domänverkets kassaställning det medgäve, förordade riksräkenskapsverket, att kostnaderna för företaget utan anvisande av särskilt anslag å riksstaten förskötes av domänverket genom anlitande av verkets egna medel. Skulle finansieringen ske genom uppförande av särskilt anslag å riksstaten, borde anslaget med hänsyn till utgiftsändamålets natur kunna anvisas av lånemedel. Vare sig den ena eller andra utvägen valdes, borde å förskotten upplupna och å flottledsfonden redovisade räntor — i motsats till hittills tillämplad praxis — uppdebiteras såsom en domänverkets inkomst och inräknas i de verkets överskottsmedel, som efter hand inlevererades till statskontoret.

I den av *Johan Olsson med flera* ingivna skrivelsen har uttalats vissa betänkligheter mot flottledens inrättande. I skrivelsen har härutinnan anförts bland annat:

Det finnes icke inom Dalälvens flodområde någon outnyttjad skog, som genom älvens öppnande för allmän flottning skulle komma till gagn. Uppskattningarna rörande årlig tillväxt och konsumtion visade i stället, att

stor överkonsumtion ägde rum med undantag för sulfatved. Sannolikt vore emellertid, att detta överskott i den mån avsättningsmöjligheter för den färdiga varan yppade sig genom ökad produktion vid de sulfatfabriker, som uppträdde som köpare, komme att kunna absorberas.

Den på grund av flottledsförhållandena begränsade råvaruefterfrågan från kustindustrin hade kompensrats genom den efterfrågan, som kommit från förädlingsindustrin inom länet. Denna s. k. inlandsindustri vore uppenbarligen av stor ekonomisk och social betydelse för länet. Det vore ock ett allmänt intresse, att länets naturtillgångar kunde tillvaratagas och förädlas inom detsamma. De sociala och ekonomiska rubbnin-gar, som komme att uppstå om detta omöjliggjordes, läge i öppen dag.

Då inlandsindustrin saknade egna skogar och därför vore hänvisad till köp av råvara hade dess efterfrågan på skog stor inverkan på prisläget till nytta för skogsägarna. Men det vore också klart, att industriens avsaknad av egna skogstillgångar gjorde den ytterst känslig för ytterligare konkurrens från de stora kustbolagen.

Även om de nuvarande flottledsförhållandena bidragit till att hindra stegring av skogsvärdena efter flodområdet, kunde detta med hänsyn till att inlandsindustrin däri hade en av sina betingelser icke betraktas såsom en nackdel ur social synpunkt. Genom uppkomsten av inlandsindustrien och dess efterfrågan på råvara hade uppstått ett jämviktsläge, som icke borde rubbas. I varje fall måste det ingiva betänkligheter att genom statliga, på allmän bekostnad vidtagna åtgärder ingripa i detta läge.

Det huvudsakliga motivet för flottledsföretaget vore att höja rotpriser-na. Då kanalen bekostades av staten, komme icke flottgodset att belastas av några amorteringskostnader utan hela prisstegringen kunde kapitaliseras i ökade skogsvärden. Det vore självfallet, att denna stegring av skogsvärdet icke erhöles gratis, även om staten bekostade kanalen. De höjda värdena måste betalas av någon och i detta fall komme betalningen att vila å förädlingsindustrin. Det bleve företagsamheten och arbetet, som värdestegringen komme att belasta till förmån för skogsägarna i deras egenskap av ägare. Det vore allvarligt att befara, att industrin icke skulle kunna bära den ökade råvarukostnad, som bleve en följd av flottleden utan skulle tvingas att inskränka eller kanske helt nedlägga driften. Om så bleve fallet ifrågasattes om icke de höjda skogsvärdena varit alltför dyrköpta.

Den vid förut omförmälda *opinionsmöte* i Falun den 5 januari 1935 antagna *resolutionen* innehåller i huvudsak följande.

På grund av den ringa konkurrens om skogsprodukter, som vore för handen, med åtföljande tryckta virkespriser, och då rådande förhållanden ej medgäve avsättning av vissa virkessortiment i den omfattning, som vore nödvändigt för tillgodoseende av en god skogsvård, ansåge mötet flottleden medföra väsentligt gagn för de orter, som berördes av företaget, och i övrigt lända till nytta för det allmänna. Något nämnvärt försvårande för inlandsindustrin skulle företaget icke medföra. Förslagets realiserande komme att bereda samtliga skogsägare vid Dalälven samma möjligheter att till fri och öppen konkurrens utbjuda sina skogs-alster, som stode andra skogsägare vid de norrländska vattendragen till buds. Medlen till företaget borde anvisas av anslag för arbetslöshetens bekämpande.

Av utredningen i ärendet torde framgå, att avsättningen av skogsprodukter från Dalälvens flodområde icke äger rum under i allo tillfredsställande förhållanden. Avsättningsmöjligheterna för nämnda produkter, i den mån de icke konsumeras av den s. k. inlandsindustrien, synas vara synnerligen begränsade; i huvudsak lära de inskränka sig till de två företag, vilka innehava enskilda flottleder till havet. Angivna förhållande torde på ett ofördelaktigt sätt hava inverkat på prisbildningen för skogsprodukterna från såväl de statliga som de enskilda skogarna inom flodområdet. Särskilt hava avsättningssvårigheter och svaga priser framträtt vid försäljning av massaved. Ett betydande överskott härav torde för närvarande finnas. Svårigheterna att vinna avsättning för detta virkessortiment torde i sin tur i viss utsträckning hava menligt inverkat på skogsvården i dessa trakter, i det nödiga gallringar icke företagits. Nu antydda missförhållanden torde genom att den ifrågasatta flottleden inrättas kunna antagas i stor omfattning komma att undanröjas. Det lärer ock vara att förvänta, att en allmän flottleds öppnande från Dalälven till havet skulle komma att verka stimulerande på skogsbruket över huvud taget och därigenom medföra nya arbetstillfällen för befolkningen i dessa trakter.

Såsom skäl mot flottledens inrättande har huvudsakligen åberopats, att genom densammans tillkomst inlandsindustrien skulle tillfogas svåra skador, då denna därefter skulle nödgas att under andra betingelser än de nuvarande konkurrera om virket från ifrågavarande skogar. Det har befarats, att denna konkurrens skulle bliva inlandsindustrien övermäktig och medföra dess nedläggande. Att fullt överblicka den inverkan flottledens inrättande kan komma att få på sagda industri ställer sig givetvis svårt, men, såvitt för närvarande kan bedömas, synas nyssnämnda farhågor vara överdrivna. Den menliga inverkan på inlandsindustrien, som flottledens tillkomst befaras medföra, torde också neutraliseras, därest företaget finansieras på sätt jag i det följande kommer att föreslå.

Av det anförda torde framgå, att jag finner flottleden komma att bliva till övervägande gagn för såväl det allmänna som skogsbruket i de trakter, som beröras av företaget. På grund härav och då, på sätt länsstyrelsen i Kopparbergs län framhållit, kostnaderna för flottledens anläggande torde, om staten ej mellankommer, bliva alltför betungande, anser jag skäligt, att staten bidrager till anläggningskostnaderna. Att, såsom domänstyrelsen ifrågasatt, staten skulle slutligt ikläda sig samtliga nämnda kostnader, synes icke lämpligt med hänsyn till det betydande intresse i företagets tillkomst, som de enskilda skogsägarna hava. En viss del av anläggningskostnaderna torde därför böra amorteras av dem, som använda flottleden, genom erläggande av flottningsavgifter. Genom en dylik anordning vinnes också, såsom nyssnämnda länsstyrelse erinrat, att konkurrensen om virket för inlandsindustrien torde bliva mindre hård.

Departementets
chefen.

I överensstämmelse med vad domänstyrelsen i första hand föreslagit synes arbetet med flottleden böra utföras av statens arbetslöshetskommision såsom reservarbete med domänstyrelsen såsom uppdragsgivare. I så fall skulle av de beräknade kostnaderna för anläggningen, eller 1,700,000 kronor, omkring 890,000 kronor komma att gäldas av medel, som anvisats för bekämpande av arbetslösheten, under det att återstoden — däri inbegripna kostnaderna för marklösen, synekostnader m. m. å tillhopå 75,332 kronor 79 öre — skulle påvila domänstyrelsen. Det torde vara lämpligt, att den del av kostnaderna, som i enlighet med vad nyss anförts bör bäras av de enskilda skogsintressena genom erläggande av flottningsavgifter, bestämmes till det belopp, som domänstyrelsen enligt angivna grunder kan komma att svara för. Fastställandet av omförmälda avgifter kan äga rum först sedan flottleden är färdig.

Såsom riksräkenskapsverket framhållit kan förskotterandet av ifrågasvarande medel ske antingen genom att ett särskilt kapitalökningsanslag uppföres i riksstaten och ställes till domänstyrelsens förfogande för ändamålet eller ock genom att därför i erforderlig utsträckning disponeras domänfondens rörelsekapital. Sistnämnda utväg har under senare år pläгат komma till användning vid av domänstyrelsen verkställda flottledsbyggen. Detta förfaringssätt synes lämpligen böra, i enlighet med vad statskontoret och riksräkenskapsverket förordat, begagnas även nu. Det torde icke möta svårigheter för domänverket att av för verket tillgängliga medel tillhandahålla nödigt belopp.

Domänverkets fordringar i anledning av företaget böra i likhet med vad förut skett vid flottledsbyggnader i verkets räkenskaper redovisas å flottledsfonden. Beträffande det av riksräkenskapsverket framförda förslaget om viss ändring i redovisningen av inflytande räntor å för flottledsbyggnader förskotterade medel, torde denna fråga få efter vidare utredning upptagas till prövning i annat sammanhang.

Ärendet torde böra underställas riksdagen.

Under åberopande av det anförda och under framhållande att proposition i ärendet torde jämlikt § 54 riksdagsordningen kunna avlåtas utan hinder av att den för propositioners avlämnande till riksdagen i allmänhet stadgade tid gått till ända, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att ur statens domäners fond må för anläggande av en allmän flottled från Färnäs fjärden i Dalälven till Västlandsfjärden av Bottniska viken förskotteras det belopp, som för ändamålet erfordras utöver det belopp, vilket — vid arbetets utförande såsom statligt reservarbete med domänstyrelsen som arbetsgivare — utgår av medel, anslagna till bekämpande av arbetslösheten.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten, att proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Hugo Nordlander.
